



III Međunarodni kongres Udruženja zdravstvenih profesionalaca Srbije

**UTICAJ PANDEMIJE COVID 19 NA FUNKCIONISANJE  
ZDRAVSTVENOG I OBRAZOVNOG SISTEMA**

---

**ZBORNİK APSTRAKATA  
I RADOVA**

*26-29. oktobar 2023, Hotel Moravica, Sokobanja, Srbija*

## ORGANIZATOR KONGRESA



Udruženje zdravstvenih profesionalaca Srbije

## SPONZORI



## SUORGANIZATORI KONGRESA



Visoka zdravstveno-sanitarna škola strukovnih studija „Visan“, Srbija



Univerzitet "Bijeljina" Bijeljina, Bosna i Hercegovina

Медицинска школа „Београд“

Medicinska škola „Beograd“, Beograd



Medicinska škola „Nadežda Petrović“, Zemun



Akademija vaspitačko – medicinskih strukovnih studija, Odsek Čuprija



Asocijacija za dezinfekcija i sterilizacija na Makedonija



Fakulteta za vede o zdravju, Univerza na Primorskem, Izola, Slovenija



Fakultet zdravstvenih studija Sveučilišta u Rijeci, Hrvatska



## TEHNIČKI ORGANIZATOR



BBN Congress Management d.o.o.

## ZBORNİK APSTRAKATA I RADOVA

III Međunarodni kongres UZPS - UTICAJ PANDEMIJE COVID 19 NA FUNKCIONISANJE ZDRAVSTVENOG I  
OBRAZOVNOG SISTEMA

Izdavač: Udruženje zdravstvenih profesionalaca Srbije - UZPS  
Beograd, Zemun, Rade Končara 71  
Tel/faks: 011/373-19-91  
E-mail: predsednica.uzps@gmail.com

Glavni i odgovorni urednik: dr Ivanka Adžić

Priprema i tehnička obrada: BBN Congress Management, Deligradska 9, 11000 Beograd  
Tel/Fax: +381(0)11 3629405, 3629402, 2682318  
e-mail: bbn@bbn.co.rs, web: www.bbn.co.rs

Štamaprija: BBN Congress Management

Mesto štamanja: Beograd

Godina izdavanja: 2023.

Tiraž: 80

**ISBN 978-86-900449-4-8**

CIP - Katalogizacija u publikaciji  
Narodna biblioteka Srbije, Beograd

616.98:578.834(082)(0.034.2)  
614.2(082)(0.034.2)

МЕЂУНАРОДНИ конгрес Удружења здравствених професионалаца Србије Утицај пандемије COVID 19 на функционисање здравственог и образовног система (13 ; 2023 ; Сокобања)  
Zbornik apstrakata i radova [Elektronski izvor] / III Međunarodni kongres Udruženja zdravstvenih profesionalaca Srbije Uticaj pandemije COVID 19 na funkcionisanje zdravstvenog i obrazovnog sistema ; [organizator kongresa Udruženje zdravstvenih profesionalaca Srbije] ; [glavni i odgovorni urednik Ivanka Adžić]. - Beograd : Udruženje zdravstvenih profesionalaca Srbije - UZPS, 2023 (Beograd : BBN Congress Management). - 1 elektronski optički disk (DVD) ; 12 cm

Sistemska zahtevi: Nisu navedeni. - Nasl. sa naslovne strane dokumenta. - Tiraž 80. - Radovi na više jezika. - Tekst lat. i ćir. - Napomene i bibliografske reference uz tekst. - Summaries.

ISBN 978-86-900449-4-8

a) Ковид 19 -- Зборници б) Здравство -- Зборници

COBISS.SR-ID 128126985

SADRŽAJ

<b>NAŠE ISKUSTVO U ORGANIZOVANJU NASTAVE TOKOM COVID PANDEMIJE.....</b>	<b>9</b>
Dragana MATANOVIĆ, Medicinski fakultet Univerzitet u Beogradu, Srbija	
<b>NAUČNA ISKUSTVA STEČENA TOKOM PANDEMIJE INFEKCIJA IZAZVANE SARS-COV-2 VIRUSOM .....</b>	<b>12</b>
Vladimir JURIŠIĆ, Fakultet medicinskih nauka, Univerzitet u Kragujevcu, Srbija	
<b>PANDEMIJA COVID 19 NA PODRUČJU TUZLANSKOG KANTONA.....</b>	<b>13</b>
Amila ŠIŠIĆ, Zavod za javno zdravstvo Tuzlanskog kantona, Tuzla	
<b>EFIKASNOST NASTAVNOG PROCESA U VANREDNIM OKOLNOSTIMA ODRŽAVANJA NASTAVE.....</b>	<b>14</b>
Slađana ARSIĆ, Biljana ILIĆ, Tatjana KILIBARDA, Akademija vaspitačko medicinskih strukovnih studija Kruševac, Odsek za medicinske nauke Čuprija, Srbija	
<b>UTICAJ COVID PANDEMIJE NA DIJAGNOSTIKOVANJE I LEČENJE TUBERKULOZE U GRADSKOM ZAVODU ZA PLUĆNE BOLESTI I TUBERKULOZU BEOGRAD.....</b>	<b>16</b>
Dejan DIMIĆ, ROKSANDIĆ MILENKOVIĆ M., Gradski zavod za plućne bolesti i TB Beograd, DIMIĆ N., Kliničko bolnički centar „Dr Dragiša Mišović Dedinje“	
<b>UTICAJ EPIDEMIJE COVID 19 NA NEGU I LEČENJE ONKOLOŠKIH PACIJENATA .....</b>	<b>17</b>
Vasilije KORUGIĆ, DZ „Simo Milošević“ Čukarica	
<b>ZNAČAJ FARMAKOTERAPIJE I NEFARMAKOLOŠKIH MERA ULEČENJU HIPERTENZIJE.....</b>	<b>19</b>
Violeta ILIĆ TODOROVIĆ, Jasmina JOVANOVIĆ MIRKOVIĆ, Christos ALEXOPOULOS, Vesna VESIĆ, Miljana MARKOVIĆ, Akademija vaspitačko medicinskih strukovnih studija, Odsek medicinskih studija Čuprija, Čuprija	
<b>ZASTUPLJENOST VAKCINISANJA PROTIV COVID 19 U DOMU ZDRAVLJA „NOVI SAD“ .....</b>	<b>20</b>
Danica POPOVIĆ, Dom Zdravlja „Novi Sad“, Novi Sad, Regina RISTIĆ, „Biotest“, Novi Sad, Jelena ĐOKIĆ, Institut za puićne bolesti Vojvodine, Sremska Kamenica, Ana MILJKOVIĆ, Dom Zdravlja „Novi Sad“, Novi Sad, Ana BABIĆ, Institut za Kardiovaskularne bolesti Vojvodine, Sremska Kamenica, Filip SAMARĐZIĆ, Klinički Centar Vojvodine, Novi Sad, Republika Srbija	
<b>POSLOVANJE ZA VREME PANDEMIJE COVID 19 U DOMU ZDRAVLJA „NOVI SAD“ .....</b>	<b>24</b>
Danica POPOVIĆ, Dom Zdravlja „Novi Sad“, Novi Sad, Regina RISTIĆ, „Biotest“, Novi Sad, Jelena ĐOKIĆ, Institut za puićne bolesti Vojvodine, Sremska Kamenica, Ana MILJKOVIĆ, Dom Zdravlja „Novi Sad“, Novi Sad, Ana BABIĆ, Institut za Kardiovaskularne bolesti Vojvodine, Sremska Kamenica, Filip SAMARĐZIĆ, Klinički Centar Vojvodine, Novi Sad, Republika Srbija	
<b>SOLARINI DERMATITIS - MERE PREVENCIJE.....</b>	<b>29</b>
Jelena STAMENKOVIĆ, Medicinska škola Beograd, Srbija	
<b>COVID 19 PANDEMIJA KAO STRES KOD ZDRAVSTVENIH RADNIKA.....</b>	<b>31</b>
Selma SINANOVIĆ, Univerzitetski Klinički Centar Tuzla, Bosna i Hercegovina	
<b>NIVO OVLADANOSTI PRAKTIČNIM VEŠTINAMA KOD UČENIKA SREDNJE MEDICINSKE ŠKOLE U COVID 19 SISTEMU ODRŽAVANJA NASTAVE .....</b>	<b>32</b>
Jovana JOVIĆ, Medicinska škola Čuprija, Akademija vaspitačko-medicinskih strukovnih studija Kruševac, odsek medicinskih studija Čuprija, Slađana ARSIĆ, Akademija vaspitačko-medicinskih strukovnih studija Kruševac, odsek medicinskih studija Čuprija	
<b>UČENICI MEDICINSKE ŠKOLE O POSLEDICAMA PANDEMIJE .....</b>	<b>36</b>
Elizabeta MARKOVIĆ, Bojana HASANBEGOVIĆ, Medicinska škola „Nadežda Petrović“ Zemun, Srbija	
<b>UTICAJ PANDEMIJE COVID 19 NA FUNKCIONISANJE SLUŽBE ZA HEMODIJALIZU – UČENJE NA ISKUSTVU ZA BUDUĆE IZAZOVE.....</b>	<b>43</b>
Jasna TRBOJEVIĆ-STANKOVIĆ, Slaviša SAVIĆ, Medicinski fakultet, Univerzitet u Beogradu, Klinika za urologiju, KBC „Dr Dragiša Mišović – Dedinje“, Zoran MARJANOVIĆ, Klinika za urologiju, KBC „Dr Dragiša Mišović – Dedinje“	
<b>RA NA REHABILITACIJA COVID PACIJENTA SA TROMBOZOM ARTERIJE BRAHIJALIS - prikaz slučaja .....</b>	<b>47</b>
Momirka MILAKOVIĆ, Bojana KAJKUT, Služba Kliničke rehabilitacije, UKC RS, Banjaluka	

<b>UTICAJ PANDEMIJE COVID 19 NA FUNKCIONISANJE POLIVALENTNE PATRONAŽNE SLUŽBE .....</b>	<b>53</b>
Dušica KAMENIĆ, Dom zdravlja „Novi Beograd“, Beograd, Srbija	
<b>KOMUNIKACIJA MEDICINSKE SESTRE SA OSOBAMA S INVALIDITETOM .....</b>	<b>54</b>
Antonija LEKO, OB „Dr. Anđelko Višić“ Bjelovar, Bjelovar, Živko STOJČIĆ, OB „Dr. Anđelko Višić“ Bjelovar, Bjelovar; VUB Bjelovar, Bjelovar, Nikolina MEGERLE, OB „Dr. Anđelko Višić“ Bjelovar, Bjelovar, Goranka RAFAJ, VUB Bjelovar, Bjelovar, Hrvatska	
<b>EPIDEMIJE ZARAZNIH BOLESTI U BIOETIČKOJ EDUKACIJI – POVIJESNI PRIMJER POUČAVANJA O POVJERENJU U MEDICINU, ZDRAVSTVENI SUSTAV I ZDRAVSTVENE DJELATNIKE U VRIJEME EPIDEMIJE DJEČJE PARALIZE .....</b>	<b>62</b>
Nada GOSIĆ, Klub umirovljenih sveučilišnih nastavnika Sveučilišta u Rijeci, Internacionalna akademija nauka i umjetnosti u Bosni i Hercegovini, Razred za humanističke nauke i kulturu	
<b>UTICAJ ZDRAVIH STILOVA ŽIVOTA NA POJAVU KARDIOVASKULARNIH OBOLJENJA .....</b>	<b>63</b>
Emra ZUKIĆ-BEGIĆ, Alma KARAJKO-MELIĆ, Amra KALČO, Sead KARAKAŠ, Zavod za javno zdravstvo SBK/KSB, Bosna i Hercegovina	
<b>UTICAJ ANKSIOZNOSTI I SPECIFIČNOSTI NJENOG PREVAZILAŽENJA TOKOM PANDEMIJE COVID 19, U ODNOSU NA FUNKCIONISANJE ZDRAVSTVENOG I OBRAZOVNOG SISTEMA .....</b>	<b>70</b>
Svetlana BANOVIĆ, Visoka zdravstveno – sanitarna škola strukovnih studija “ VISAN “, Beograd, Ivanka ADŽIĆ, Univerzitetski klinički centar Srbije; UZPS	
<b>MENTALNO ZDRAVLJE U DOBA PANDEMIJE .....</b>	<b>71</b>
Dragana BOŠNJAK, Dom zdravlja Bijeljina, Republika Srpska, BiH	
<b>UTICAJ DEMOGRAFSKIH I SOCIOEKONOMSKIH FAKTORA NA NASTANAK SINDROMA SAGOREVANJA U PRIVATNOM SEKTORU BEZBEDNOSTI U CENTRALNOJ SRBIJI.....</b>	<b>74</b>
Dejan VELJKOVIĆ, Ministarstvo unutrašnjih poslova, Odred Žandarmerije Kraljevo, Slobodanka MILOVANOVIĆ, Zavod za zdravstvenu zaštitu radnika željeznice Srbije, Niš, Ljiljana KULIĆ, Univerzitet u Prištini, Medicinski fakultet, Kosovska Mitrovica	
<b>EMPATIJA KAO FAKTOR BESA I AGRESIJE KOD SREDNJOŠKOLACA.....</b>	<b>75</b>
Slavica LAZIĆ, Branka PERALOVIĆ, Medicinska škola "Nadežda Petrović", Zemun, Srbija	
<b>HEMORAGIJSKE KOMPLIKACIJE KOD UPOTREBE ANTIKOAGULANTNE TERAPIJE U COVID 19 PNEUMONIJI .....</b>	<b>79</b>
P. BOGDANOVIĆ, Klinika za kardiologiju VMA, V. BOGDANOVIĆ, ZZZZ radnika ŽS, Z. JOVIĆ, Z. MLADENOVIĆ, P. ĐURIĆ, I. ĐURIĆ, E. STAMENKOVIĆ, G. MILIĆ, N. ĆIRIĆ, N. ŽIVKOVIĆ MILJKOVIĆ, N. NOVIČIĆ, ZZZZ radnika ŽS, Klinika za kardiologiju VMA, D. PILČEVIĆ, Klinika za nefrologiju VMA	
<b>AKUTNO OŠTEĆENJE BUBREGA U COVID 19 INFEKCIJI KOD BOLESNIKA LEČENIH DIJALIZOM .....</b>	<b>80</b>
Spomenka STANOJKOVIĆ, Klinika za nefrologiju UKCS Srbije, UZPS; Ivanka ADŽIĆ, Univerzitetski klinički centar Srbije; UZPS, Vera SIMIĆ, Medicinska škola „Beograd” i Udruženje zdravstvenih profesionalaca Srbije, Beograd, Srbija	
<b>UTICAJ „COVID 19“ NA MENTALNO ZDRAVLJE ZDRAVSTVENIH RADNIKA .....</b>	<b>81</b>
Gordana PANOVA, Adnan HADROVIĆ, Gordana KAMČEVA-MIHAILOVA, Fakultet medicinskih nauka – Univerzitet, Goce Delčev, Štip, R.S. Makedonija, Blagica PANOVA, PZU-Fizio-medika-Kočani	
<b>Prezentacije radova:</b>	
<b>DIGITAL EDUCATION IN NURSING DEN- ERASMUS + FUNDING PROJECT .....</b>	<b>87</b>
Vedrana VEJZOVIĆ, <i>Assistant profesor</i> , Univerzitet Malme, Švedska	
<b>SPECIFIČNOSTI APOTEKARSKE DELATNOSTI SA OSVRTOM NA APOTEKARSTVO U REPUBLICI SRPSKOJ.....</b>	<b>88</b>
Boro KRSTIĆ, Nada JEVTIĆ, Univerzitet „BIJELJINA“, Ljiljana TOMIĆ, Aleksandra MESAROVIĆ, Farmaceutski fakultet, BiH	
<b>ULOGA MEDICINSKE SESTRE U LEČENJU, TRETMANU I EDUKACIJI BOLESNIKA SA LIMFOMOM .....</b>	<b>95</b>
Irena JAREVA, JZU-Univerzitedska klinika za radioterapija i onkologija-Skoplje, Gordana PANOVA, Gordana KAMČEVA-MIHAILOVA, Fakultet medicinskih nauka-Univerzitet, Goce Delčev, Štip, Blagica PANOVA, PZU-Fizio-medicina-Kočani	
<b>ULOGA PATRONAŽNE SESTRE KAO FAKTORA USPEŠNOG SPROVOĐENJA IMUNIZACIJE .....</b>	<b>100</b>
Silvana MIRKOSKA, Poliklinika Bukureš-JZU-Zdravstven dom-Skoplje, Gordana PANOVA, Gordana KAMČEVA-MIHAILOVA, Fakultet medicinskih nauka-Univerzitet, Goce Delčev, Štip, Blagica PANOVA, PZU-Fizio-medicina-Kočani	

<b>STAVOVI I ZNANJA STANOVNIKA OPĆINE TRAVNIK O HRONIČNOJ BUBREŽNOJ INSUFICIJENCIJI.....</b>	<b>107</b>
Alma KARAJKO-MELIĆ, Emra ZUKIĆ-BEGIĆ, Amra KALČO, Sead KARAKAŠ, Zavod za javno zdravstvo SBK/KSB, Bosna i Hercegovina	
<b>SAČUVAJMO SVOJE MENTALNO ZDRAVLJE .....</b>	<b>113</b>
Jelena HADŽIĆ, Snežana VASIĆ, VMS Oopšta bolnica Čuprija	
<b>PHYSIOTHERAPY EFFECTS AND EXPERIMENTAL ACUPUNCTURE.....</b>	<b>114</b>
Blagica PANOVA, PZU-Physio-medicA-Kočani, Gordana PANOVA, Faculty of Medical Sciences - University "Gotse Delcev" – Stip, Nikolaj DIMITAR DIMITROV, Medicinski fakultet-Trakijski Univerzitet-Stara Zagora, R. Bugarija, Dimitrinka ATANASOVA, Medicinski fakultet-Trakijski Univerzitet-Stara Zagora,R. Bugarija	
<b>COVID 19 TRUDNOĆA I POROĐAJ .....</b>	<b>118</b>
Andreja GLIŠIĆ, Medicinski fakultet Univerziteta u Beogradu, Klinika za ginekologiju i akušerstvo, Klinički centar Srbije, Beograd, Srbija	
<b>STRES INCONTINENCE SURGERY (TVT TOT) AND SACROSPINAL COLPOPEXY IN COVID PANDEMIC .....</b>	<b>119</b>
Miloš RADOVIĆ, Klinika za ginekologiju i akušerstvo, Klinički centar Srbije, Beograd, Srbija	
<b>S GINEKOLOGIJE U BORBU S COVIDOM .....</b>	<b>120</b>
Iva KEGLEVIĆ, Slaven MEDJIMUREC, KBC Rijeka, Fakultet zdravstvenih studija u Rijeci, Teo LINIĆ, KBC Rijeka	
<b>UMETNOST DOJENJA - POČAST KAPACITETU ŽENSKOG TELA I NEOGRANIČENIM DUBINAMA MAJČINOG SRCA.....</b>	<b>127</b>
Stefanija JORDANOVSKI, Gordana PANOVA, Gordana KAMČEVA-MIHAILOVA, Fakultet medicinskih nauka-Univerzitet, Goce Delčev, Štip, Blagica PANOVA, PZU-Fizio-medicina-Kočani	
<b>ULOGA PATRONAŽNE SLUŽBE U PRENATALNOJ I POSTNATALNOJ ZDRAVSTVOJ ZAŠTITI ŽENA U OPŠTINI SVETI NIKOLE.....</b>	<b>131</b>
Despina CVETANOVSKA, JZU-Zdravstven dom-Sveti Nikole, Gordana PANOVA, Gordana KAMČEVA-MIHAILOVA, Fakultet medicinskih nauka-Univerzitet, Goce Delčev, Štip, Blagica PANOVA, PZU-Fizio-medicina-Kočani	
<b>UVEK NA OPREZU: SAMOKONTROLA HRONIČNIH BOLESTI U PEDIJATRIJSKOM UZRASTU TOKOM TRAJANJA PERIODA PANDEMIJE COVID-19: PREGLEDNI RAD .....</b>	<b>136</b>
Mirjana SMUĐA, Akademija strukovnih studija Beograd, Osek Visoka zdravstvena škola, Katedra za strukovne medicinske sestre, babice i vaspitače, Medicinski fakultet Univerziteta u Novom Sadu, Ivana MINAKOVIĆ, Medicinski fakultet Univerziteta u Novom Sadu, Katedra za opštu medicinu i gerijatriju, Dom zdravlja “Novi Sad”, Dejan ŽIVANOVIĆ, Visoka škola socijalnog rada u Beogradu, Jovan JAVORAC, Medicinski fakultet Univerziteta u Novom Sadu, Katedra za internu medicinu, Institut za plućne bolesti Vojvodine, Sremska Kamenica, Republika Srbija	
<b>ULOGA PATRONAŽNE SESTRE U OTKRIVANJU I POKAZIVANJU STANJA DIJABETESA STANOVNIŠTVA NA TERITORIJI REPUBLIKE SEVERNE MAKEDONIJE U PERIODU 2018-2022 .....</b>	<b>142</b>
Suzana ĐORĐIJEVSKA, JZU-Zdravstveni centar - Skoplje, Gordana PANOVA, Gordana KAMČEVA-MIHAILOVA, Fakultet medicinskih nauka-Univerzitet, Goce Delčev, Štip, Blagica PANOVA, PZU-Fizio-medicina-Kočani	
<b>NIVO ZNANJA, STAVOVI I PRAKSA ŽENA U REPRODUKCIJI U VEZI SEKSUALNO PRENOSIVIH BOLESTI .....</b>	<b>146</b>
Natalija DEČOVSKI, Valentina GORIČANEC, Katerina LAZAREVA, Daniela DAMJANOSKA TODOROVSKA, Lejla ASANI, Međunarodni Balkanski Univerzitet Skopje, Republika Severna Makedonija	
<b>EKSTRAKORPORALNA CIRKULACIJA ULOGA I ZNAČAJ KLINICKOG PERFUZERA U HIRURGIJI.....</b>	<b>155</b>
Branko LUKIĆ, Klinika za kardiohirurgiju Niš, Srbija	
<b>POVEZANOST METABOLIČKE KONTROLE I KVALITETA ŽIVOTA U VEZI SA ZDRAVLJEM PEDIJATRIJSKIH PACIJENATA OBOLELIH OD DIJABETESA TIP 1 TOKOM TRAJANJA PERIODA PANDEMIJE COVID 19 .....</b>	<b>156</b>
Mirjana SMUĐA, Akademija strukovnih studija Beograd, Osek Visoka zdravstvena škola, Katedra za strukovne medicinske sestre, babice i vaspitače, Medicinski fakultet Univerziteta u Novom Sadu, Tatjana MILENKOVIĆ, Institut za zdravstvenu zaštitu majke i deteta Srbije “Dr Vukan Čupić”, Ivana MINAKOVIĆ, Medicinski fakultet Univerziteta u Novom Sadu, Katedra za opštu medicinu i gerijatriju, Dom zdravlja “Novi Sad”, Vera ZDRAVKOVIĆ, Medicinski fakultet Univerziteta u Beogradu, Katedra za pedijatriju, Univerzitetska dečja klinika u Beogradu, Dragana MILUTINOVIĆ, Medicinski fakultet Univerziteta u Novom Sadu, Katedra za zdravstvenu negu, Republika Srbija	

<b>ANALIZA FORMALNOG OBRAZOVANJA MEDICINSKIH SESTARA U REPUBLICI SEVERNOJ MAKEDONIJI.....</b>	<b>165</b>
Valentina GORIČANEC, Natalija DEČOVSKI, Katerina LAZAREVA, Daniela DAMJANOSKA TODOROVSKA, Lejla ASANI, Međunarodni Balkanski Univerzitet Skoplje, Republika Severna Makedonija	
<b>ULOGA PATRONAŽNE SESTRE U NEZI, LEČENJU I EDUKACIJI OSOBA KOJE BOLUJU OD ALCHAJMEROVE BOLESTI.....</b>	<b>171</b>
Julijana VULOVSKA KOSTOVA, Vtor ciklus studii-Fakultet medicinskih nauka – Univerzitet, Goce Delčev, Štip, Gordana PANOVA, Gordana KAMČEVA-MIHAILOVA, Fakultet medicinskih nauka-Univerzitet, Goce Delčev, Štip, Blagica PANOVA, PZU-Fizio-medicina-Kočani	
<b>EPILEPSIJA.....</b>	<b>175</b>
Jelena RISTIĆ, OB Čuprija	
<b>ULOGA PATRONAŽNE SESTRE U LEČENJU ONKOLOŠKIH RANA.....</b>	<b>176</b>
Verica KOSEVSKA, JZU, Majka Tereza-Onkološka klinika-Skoplje, Gordana PANOVA, Gordana KAMČEVA-MIHAILOVA, Fakultet medicinskih nauka-Univerzitet, Goce Delčev, Štip, Blagica PANOVA, PZU-Fizio-medicina-Kočani	
<b>ALKOHOLIZAM JE BOLEST NIJE VIC .....</b>	<b>180</b>
Jasmina NIKOLIĆ , Suzana STOJANOVIĆ, Opšta bolnica Čuprija	
<b>RAZVOJ I PRESPEKTIVE PATRONAŽNE SLUŽBE U OPŠTINI SVETI NIKOLE .....</b>	<b>181</b>
Milena STOJANOVA, JZU-Zdravstveni dom -Sveti Nikole-R.S.Makedonija, Gordana PANOVA, Gordana KAMČEVA-MIHAILOVA, Fakultet medicinskih nauka-Univerzitet, Goce Delčev, Štip, Blagica PANOVA, PZU-Fizio-medicina-Kočani	
<b>ULOGA MEDICINSKE SESTRE U LEČENJU PACIJENATA SA HEMORAGIČNIM ŠOKOM.....</b>	<b>185</b>
Arieta MUČA MUSTAFA, SUGS-Cvetan Dimov-Skoplje, Gordana PANOVA, Gordana KAMČEVA-MIHAILOVA, Fakultet medicinskih nauka-Univerzitet, Goce Delčev, Štip, Blagica PANOVA, PZU-Fizio-medicina-Kočani	
<b>RAZLOG DOLASKA DJECE U HITNU PEDIJATRIJSKU AMBULANTU .....</b>	<b>190</b>
Alen SADIKOVIĆ, Snježana GALIĆ-LUKŠIĆ, Odjel za pedijatriju, OB Dr. Ivo Pedišić, Sisak	
<b>ZDRAVSTVENO PROSVEŠĆIVANJE POPULACIJE O IMUNIZACIJI PROTIV POLIOMIJELITISA .....</b>	<b>191</b>
Selena VELIĆ, Jasmina JOVANOVIĆ MIRKOVIĆ, Akademija vaspitačko-medicinskih strukovnih studija, Odsek medicinskih studija Čuprija, Srbija	
<b>ULOGA MEDICINSKIH SESTARA U LIJEČENJU OBOLJELIH OD HRONIČNOG HEPATITISA C U DOBA PANDEMIJE COVID 19 .....</b>	<b>199</b>
Jelena PETROVIĆ, Jasminka DELIĆ, UKC RS, Klinika za infektivne bolesti Banjaluka; Republika Srpska, BiH	
<b>UTICAJ COVID 19 INFEKCIJE NA PORAST BROJA OBOLJELIH OD HIV INFEKCIJE.....</b>	<b>205</b>
Sanja SAVKOVIĆ, Dijana KNEŽEVIĆ, Jelena PETROVIĆ, Jasminka DELIĆ, Udruženje medicinskih sestara i tehničara Republike Srpske, UKC Banja Luka	
<b>ZADRUGE KAO NOSIOCI ZDRAVSTVENOG PROSVEĆIVANJA U RURALNIM SREDINAMA – POSTKOVID ERA.....</b>	<b>210</b>
Dragan MILETIĆ, Suzana PAVLOVIĆ, Visoka zdravstveno-sanitarna škola strukovnih studija „VISAN“, Zemun, Srbija	
<b>ZADOVOLJSTVO STUDENATA PRIMALJSTVA FAKULTETA ZDRAVSTVENIH STUDIJA U RIJECI NASTAVNIM PROCESOM U VRLJEME COVID-19 PANDEMIJE.....</b>	<b>218</b>
Deana ŠVALJUG, Sandra BOŠKOVIĆ, Daniela MALNAR, Sveučilište u Rijeci, Fakultet zdravstvenih studija, Republika Hrvatska	
<b>PRIZNAVANJE PROFESIONALNIH KVALIFIKACIJA BABICA I PRIMENA REGULATIVE U REPUBLICI SRBIJI.....</b>	<b>227</b>
Vera SIMIĆ, Medicinska škola „Beograd” i Udruženje zdravstvenih profesionalaca Srbije, Ivanka ADŽIĆ, Udruženje zdravstvenih profesionalaca Srbije, Doroteja SIMIĆ, Udruženje zdravstvenih profesionalaca Srbije, Jelena MILOVIĆ, Mirjana HARDI, Medicinska škola“Beograd“ Beograd, Srbija	
<b>SPECIFIČNOSTI AKUTNE REHABILITACIJE U PEDIJATRIJSKIM JEDINICAMA INTENZIVNOG LEČENJA .....</b>	<b>232</b>
Dejan NIKOLIĆ, Medicinski fakultet, Univerzitet u Beogradu, Beograd; Univerzitetska dečja klinika, Beograd, Srbija	

<b>ZNAČAJ RAZVOJA ZDRAVSTVENOG I MEDICINSKOG TURIZMA U BANJAMA SRBIJE .....</b>	<b>233</b>
Vera SIMIĆ, Medicinska škola „Beograd” Beograd i Udruženje zdravstvenih profesionalaca Srbije, Ivanka ADŽIĆ, Klinički centar Srbije, Jelena MILOVIĆ, Nursing School “Beograd” Belgrade, Mirjana HARDI, Medicinska škola „Beograd” Beograd, Udruženje zdravstvenih, Doroteja SIMIĆ, Udruženje zdravstvenih profesionalaca Srbije	
<b>DEZINFEKCIJA BOLNIČKE SREDINE TOKOM KOVID PANDEMIJE U UNIVERZITETSKOM KLINIČKOM CENTRU REPUBLIKE SRPSKE.....</b>	<b>236</b>
Silvana TRIFUNOVIĆ; Jadranka STANISAVIĆ-ŠIMIĆ; Univerzitetski klinički centar Republike Srpske, Janja BOJANIĆ; Institut za javno zdravstvo Republike Srpske, Biljana PERIĆ; Dragojla ĐOKIĆ; Srđan BLAGOJEVIĆ, Univerzitetski klinički centar Republike Srpske	
<b>POROĐAJ U VODI.....</b>	<b>242</b>
Danica RADULOVIĆ, Udruženje zdravstvenih profesionalaca Srbije, Vera SIMIĆ, Medicinska škola „Beograd” Beograd i Udruženje zdravstvenih profesionalaca Srbije	
<b>KOMPLIKACIJE KOD PACIJENATA SA UDRUŽENIM KOMORBIDITETIMA U ORTOPEDIJI NAKON PANDEMIJE COVID 19 .....</b>	<b>243</b>
Miljan STOJANOVIĆ, Ivica KOVAČEVIĆ, Univerzitetski klinički centar Srbije	
<b>ULOGA MEDICINSKE SESTRE U PREVENCIJI, LEČENJU I EDUKACIJI OBOLELIH OD RAKA DOJKE .....</b>	<b>245</b>
Tanja MITROVSKA, JZU-Univerzitetska klinika za radioterapiju i onkologiju-Skoplje, Gordana PANOVA, Gordana KAMČEVA-MIHAILOVA, Fakultet medicinskih nauka-Univerzitet, Goce Delčev, Štip, Blagica PANOVA, PZU-Fizio-medicina-Kočani	
<b>ZDRAVSTVENO PONAŠANJE I VASPITANJE ZA ZDRAVLJE SREDNJOŠKOLACA .....</b>	<b>249</b>
Jelena MILOVIĆ, Vera SIMIĆ, Medicinska škola „Beograd” Beograd i Udruženje zdravstvenih profesionalaca Srbije	
<b>ETIKA VS ZAKON U ANESTETIČARSKOJ PRAKSI.....</b>	<b>251</b>
Mevludin BABAJIĆ, Mirza JAHIĆ, Samira BABAJIĆ, Adisa OMEROVIĆ, UDRUŽENJE ANESTETIČARA U BIH	



## **УЛОГА ПАТРОНАЖНЕ СЕСТРЕ У НЕЗИ, ЛЕЧЕЊУ И ЕДУКАЦИЈИ ОСОБА КОЈЕ БОЛУЈУ ОД АЛЦХАЈМЕРОВЕ БОЛЕСТИ**

Јулијана ВУЛОВСКА КОСТОВА, Втор циклус студије-Факултет медицинских наука – Универзитет,  
Гоце Делчев, Штип,  
Гордана ПАНОВА, Факултет медицинских наука – Универзитет, Гоце Делчев, Штип, Р.С. Македонија  
Гордана КАМЧЕВА-МИХАИЛОВА, Факултет медицинских наука – Универзитет, Гоце Делчев, Штип, Р.  
С. Македонија  
Благица ПАНОВА, ПЗУ-Физио-медицина-Кочани

### **Апстракт**

**Увод:** Алцхајмерова болест је неуродегенеративни поремећај и главни је узрок деменције, коју карактерише пад размишљања и самосталности у личним свакодневним активностима. Постоји неколико фактора ризика као што су старење, генетски фактори, повреде главе, васкуларне болести, инфекције и фактори животне средине који играју улогу у настанку болести.

**Сврха овог рада** је да представи етиолошке и медицинске аспекте болести и заступљеност Алцхајмерове болести на територији Републике Македоније. У изради рада коришћена је дескриптивна метода. Подаци говоре да је најмлађи пацијент на територији Републике Македоније у 2019. години имао 36 година.

**Кључне речи:** Алцхајмерова болест, етиологија, заступљеност, Република Северна Македонија

### **Abstract**

Alzheimer's disease is a neurodegenerative disorder and is the main cause of dementia, which is characterized by a decline in thinking and independence in personal daily activities. There are several risk factors such as increasing age, genetic factors, head injuries, vascular diseases, infections and environmental factors that play a role in the disease.

The purpose of this paper is to present the etiological and medical aspects of the disease and the representation of Alzheimer's disease in the territory of the Republic of Macedonia. A descriptive method was used in the preparation of the paper. The data indicate that the youngest patient in the territory of the Republic of Macedonia was 36 years old in 2019.

**Keywords:** Alzheimer's disease, etiology, representation, Republic of North Macedonia

### **1. Увод**

Алцхајмерова болест је дегенеративни поремећај мозга који уништава неуроне и везе у možданој кори што доводи до значајног губитка možдане масе. Данас се сматра главним узроком сенилне деменције, која се некада сматрала нормалним стањем у старости. Алцхајмерова болест узрокује постепено и неповратан губитак памћења, способности говора, свести о времену и простору и на крају способности да се бринемо о себи. Болест је открио немачки психијатар Алојз Алцхајмер 1906. године, а у то време се сматрало ретким психичким стањем, посебно међу младима. Данас се Алцхајмерова болест сматра најчешћим узроком губитка менталних функција око 65. године, врло ретко се јавља око 30-их, 40-их, 50-их година живота.

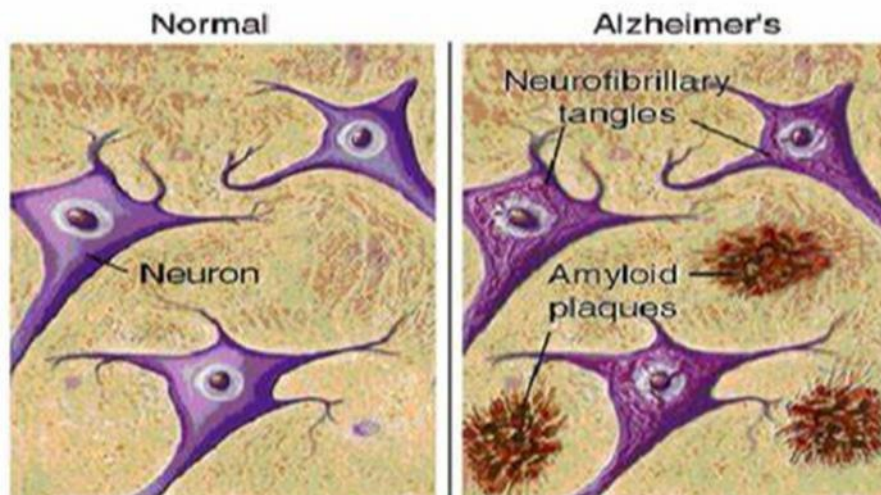
Иако ова болест није природни део старења, ризик од развоја болести расте са годинама. Поједини пацијенти који болују од ове болести суочавају се са огромним страхом и фрустрацијама док се боре са некада једноставним задацима и како постепено губе независност.

### **2. Етиологија**

И генетски фактори и фактори животне средине су фактори ризика у манифестацији Алцхајмерове болести. Највећи фактор ризика је старост. Са 65 година, вероватноћа развоја АД је око 3%, а до 85. године расте на преко 30%. Инциденција АД код млађих од 65 година је мање извесна, али процене сугеришу да ова старосна група чини око 3% случајева Алцхајмерове болести.

. Мозак оболелог од ове болести има карактеристичан облик абнормално обликованих протеинских плакова и фибрила. Такав облик немају сви делови мозга и најчешће су захваћени делови мозга одговорни за памћење.

Плакови су мање-више сферне творевине сребрне боје, које се јављају у свим слојевима моздане коре. Сваки плак има језгро окружено прстеном, језгро се састоји од изразито аргетофилних аморфних или зрнастих маса. Око једра нађене су микроглијалне ћелије, често промењеног облика (слика 1). Централна маса је састављена од гликоидног и аминокиселиног материјала. Многи плакови се јављају и код других менталних болести, на пример сенилне деменције.



Слика бр.1. Физиолошка структура неурона у (левом) здравом мозгу и (десном) мозгу са Алцхајмеровом болешћу. Извор: OECD analysis of data from the World Alzheimer Report 2015 and the United Nations World Population Prospects.

Fig. 1. Physiological structure of neurons in (left) healthy brain and (right) brain with Alzheimer's disease. Source: OECD analysis of data from the World Alzheimer Report 2015 and the United Nations World Population Prospects.

Патогенеза и хистогенеза сенилних плакова још увек није јасна, док их неки научници сматрају производом абнормалног метаболизма, други их свде на факторе глиозе.

### 3. Дијагноза

Ова болест узрокује скупљање нервног ткива што доводи до губитка памћења и способности говора. Алцхајмерова болест се јавља постепено.

У раним фазама, пацијент има релативно мале проблеме са чувањем ових података и памћењем где је оставио ствари (кључеве, новац). Тада почињу проблеми када морају да испричају догађај из прошлости или да пронађу речи да се изразе. Како болест напредује, пацијент може имати потешкоћа да се сети који је дан или месец, или да пронађе пут до познатог места. изазива тенденцију да одлута негде и касније не може да се врати. Пацијент често постаје раздражљив или одсутан јер се бори са страхом и фрустрацијом када некада позната места постану страна и непозната. Промене у понашању се манифестују тако што пацијент постаје параноичан и не може да учествује у разговору.

На крају пацијент постаје потпуно неспособан за обављање основних животних функција, као што су храњење и коришћење тоалета. Пацијенти који болују од ове болести могу дуго да живе са болешћу и умру од компликација као што је упала плућа. Време од дијагнозе до смрти пацијента је стар око 7 до 10 година, али постоје различите варијације од 3 до 20 година до смрти, што зависи од старости пацијента, здравственог стања, као и неге која му се пружа.

### 4. Фактори ризика

Алцхајмерова болест се сматра мултифакторском болешћу која је повезана са неколико фактора ризика као што су старење, генетски фактори, повреде главе, васкуларне болести, инфекције и фактори животне средине (тешки метали, метали у траговима и други). Основни узрок патолошких промена код Алцхајмерове болести (А $\beta$ , НФТ и синаптички губитак) је још увек непознат.

## 5. Превенција и лечење

Тренутно је пријављено да је оболелих од Алцхајмерове болести широм света око 24 милиона, а 2050. године процењује се да ће се укупан број људи са деменцијом повећати за 4 пута.

Иако је Алцхајмерова болест проблем јавног здравља, до сада постоје само две класе лекова одобрених за лечење АД, укључујући инхибиторе ензима холинестеразе (природни, синтетички и хибридни аналози) и Н-метил д-аспартат (НМДА) антагонисти.

## 6. Прогноза и ток болести

Прогноза Алцхајмерове болести је променљива и зависи од фактора као што су старост особе, стадијум болести и присуство других здравствених стања. У просеку, особа са Алцхајмеровом болешћу живи четири до осам година након дијагнозе, али неке живе и до 20 година. Рана дијагноза и лечење могу помоћи да се одложи или спречи почетак Алцхајмерове деменције.

## 7. образовање

Главна бригаа за чланове породице и старатеље је да људи са деменцијом остану безбедни. Пошто многи људи са деменцијом не схватају да је њихово ментално функционисање нарушено, покушавају да наставе са свакодневним активностима као и обично. Ово може довести до физичке опасности, а медицинске сестре морају помоћи у избјегавању ситуација које могу угрозити сигурност особе или других.

## 8. Материјал и методе

У раду су приказани основни етиолошки и медицински аспекти Алцхајмерове болести на територији Републике Македоније. У припреми рада користили смо дескриптивну методу у прикупљању и обради података са табеларним приказом резултата.

Користи се:

- податке добијене од истраживачког тима неуродегенеративних болести ЈЗУ Клинике за неурологију за испитанике са Алцхајмеровом болешћу у периоду од 2018. до 2022. године у Клиници за деменцију.

## 9. Резултати

Подаци о заступљености по годинама старости код 335 пацијената са Алцхајмеровом болешћу у периоду од 2018. до 2019. године.

Табела бр.1. Подаци о заступљености по годинама старости код 335 пацијената са Алцхајмеровом болешћу у периоду од 2018. до 2019. године.

Table 1. Data on the representation by age of 335 people with Alzheimer's disease in the period from 2018 to 2019.

ГОДИНА	НАЈМЛАЂИ ПАЦИЈЕНТ (СТАРОСТ)	НАЈСТАРИЈИ ПАЦИЈЕНТ (СТАРОСТ)
2018	51г.	91г.
2019	36г.	92г.
2020	47г.	81г.
2021	51г.	86г.

Табела бр.2. Подаци о дијагнози 335 пацијената са Алцхајмеровом болешћу у периоду од 2018. до 2019. године.

Table 2. Data on the diagnosis of 335 patients with Alzheimer's disease in the period from 2018 to 2019.

ДИЈАГНОЗА	БРОЈ ПАЦИЈЕНАТА СА ПОТВРЂЕНОМ ДИЈАГНОЗОМ	ПРОЦЕНТНО
ДЕМЕНЦИЈА КОД АЛЦХАЈМЕРОВЕ БОЛЕСТИ	250	71%
ВАСКУЛАРНА ДЕМЕНЦИЈА	9	2.50%
ДЕМЕНЦИЈА У БОЛЕСТИ КОЈЕ ЈЕ КЛАСИФИКАО ДР. МЕСТО	11	3.10%
НЕОБЕЛЕЖЕНА ДЕМЕНЦИЈА	52	15%

<b>LEWY BODY DISEASE</b>	8	2.30%
--------------------------	---	-------

## 10. Дискусија

Према добијеним подацима о заступљености по годинама старости код 335 оболелих од Алцхајмерове болести у периоду од 2018. до 2019. године, најмлађи пацијент регистрован је 2019. године, пацијенткиња стара 36 година. Такође, 2020. године најмлађи пацијент има 47 година, док најстарији пацијент има 82 године. У 2021. најмлађи пацијент има 51 годину, а најстарији 86 година.

Према табели број 2, подаци о дијагнози постављеној код 335 пацијената са Алцхајмеровом болешћу у периоду од 2018. до 2019. године показују да је код 250, односно 71% постављена дијагноза Алцхајмерове деменције, код 9 (2,5%) васкуларне деменције, код 11 (3,1%) деменције код болести које су класификоване на другом месту, код 52 (15%) пацијената са неспецификованом деменцијом и код 8 (2,3%) болести Левијевог тела.

## 11. Закључак

Алцхајмерова болест се сада сматра светским здравственим проблемом; као последица тога, Национални институт за старење-Алцхајмерову асоцијацију је рекласификовао и ажурирао критеријуме НИИЦДС-АДРДА из 1984. за већу специфичност, осетљивост и рану идентификацију пацијената са ризиком од развоја Алцхајмерове болести.

Упркос томе, лечење Алцхајмерове болести остаје симптоматично, без промене прогнозе болести. Инхибитори ензима холинестеразе као што су галантамин, донепезил и ривастигмин и антагонисти НМДА као што је мемантин побољшавају памћење и будност, али не спречавају напредовање болести.

## 12. Референце

1. Cummings J. Alzheimer's disease diagnostic criteria: practical applications. *Alzheimers Res Ther.* 2012;4(5):35
2. McKhann G, Drachman D, Folstein M, Katzman R, Price D, Stadlan EM. Clinical diagnosis of Alzheimer's disease: report of the NINCDS-ADRDA Work Group under the auspices of Department of Health and Human Services Task Force on Alzheimer's Disease. *Neurology.* 1984;34(7):939-44
3. Monczor M. Diagnosis and treatment of Alzheimer's disease. *Curr. Med. Chem. Cent. Nerv. Syst. Agents.* 2005;5:5-13. doi: 10.2174/1568015053202723
4. Rabin LA, Wang C, Katz MJ, Derby CA, Buschke H, Lipton RB. Predicting Alzheimer's disease: neuropsychological tests, self-reports, and informant reports of cognitive difficulties. *J Am Geriatr Soc.* 2012;60(6):1128-34
5. Salmon DP, Bondi MW. Neuropsychological assessment of dementia. *Annu Rev Psychol.* 2009;60:257-82. doi: 10.1146/annurev.psych.57.102904.190024. PMID: 18616392; PMCID: PMC2864104.